

Angelica Billevik

**Jurist & näringspolitisk expert
Region/riks**

LRF 134 000 medlemmar

Allemansrätt

Turism på annans mark
Mer folk i markerna – Hur hanterar vi det?

Hållbarhetsdagen 5/10 Region Örebro län

”Inte störa, inte förstöra”

Akkumulerad skada, överutnyttjande

Svårt för markägare att upprätthålla sin rätt – hur freda sig?

Allemansrätt – Allemansskyldighet

Hållbarhet ur ett markägarperspektiv

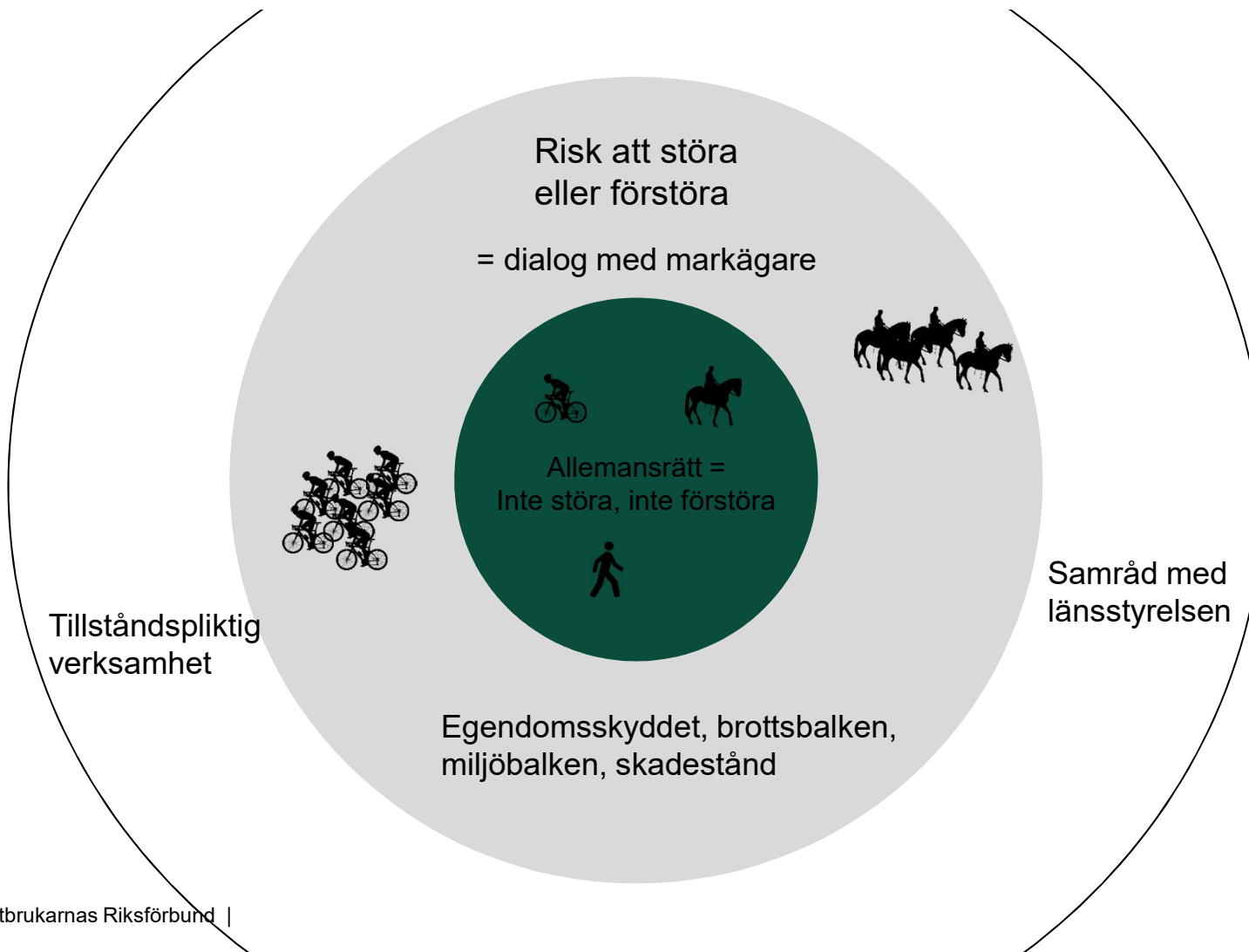

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

**Ändrat nyttjande
Enkelhet att organisera
Digitalisering**

**Minskad kunskap?
Kommersiell verksamhet
Markägare informeras ej**

**Rätten att få färdas på någon annans mark regleras i
Brottsbalken 12 kap. 4 §**

***Den som olovligen och på annat än väg färdas
över tomt eller plantering,
eller över någon annans mark som kan skadas av detta,
döms för tagande av olovlig väg till böter eller fängelse
i högst sex månader.***

Hemfridsbrott Brottsbalken 4 kap

6 § Den som olovligen tränger in eller stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende döms för hemfridsbrott till böter eller fängelse i högst ett år.

För hemfridsbrott döms även den som olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård, på en gårdsplan eller annan liknande plats som tillhör bostaden eller boendet.

"Nyckeln till en hållbar och framgångsrik naturturism ligger i ett bra samarbete mellan markägare och turistföretag..."

"...Men om det ska bli verklighet är det nödvändigt med dialog, överenskommelser"

"...mha av en handledning utveckla avtal och överenskommelser för turism på annans mark"

04. Svenska Dagbladet tisdag 31 oktober 2017

DEBATT

Vad/|var | Ämnet

4. Rubrik 18 p på två fina rader ruggrikt

1. Nots ut 3000 tdn inklusive ingressen. Non expet maxinjores sit quibus ibusapi tivet ni, int eum arm quibus.
1. Nots Nobita acernum lam sinus volorio. Mohoren. lat tuit ratures tincur, cis pa dolort conset te alant adis aut beart. SvD.se/debatt

» SvD.se

Vi skapar ramverk för naturturism på annans mark

En växande turism i den svenska naturen riskerar att leda till konflikter och problem. Därför vill vi skapa en nationell överenskommelse som inkluderar vägledning, goda exempel och förslag till avtal mellan turistföretag och markägare, skriver företrädare för flera organisationer.

I sommar har det rapporterats om överfulla parkeringsplatser i flera nationalparker, vilket visar att svensk natur lockar. Sedan millemnismskillet har landets turismomsättning i det närmaste fördubblats. Omfattande enkätundersökningar från Tillväxtverket visar att tre av tio utländska besökare gör något i vår natur. Bland resvana segment på Visit Swedens prioriterade internationella marknader svar dessutom upp till 90 procent av de potentiella resenärerna att naturen är ett viktigt

lyste än i Sverige, men desto viktigare att göra ritt från början och se till att en växande naturturism regleras, dimensioneras och kanaliseras. Vi vill också understryka väkten av att börja diskutera hur turismens positiva effekter, men även hur skador, slitage och störningar ska hanteras av berörda parter.

För staten är allt fler utländska besökare redan en god affär. Förra året uppgick enbart momsen på utländska besökares konsumtion i Sverige till över 17 miljarder kronor enligt Tillväxtverket. Uppskattningens en tredjedel av dessa momsintäkter kommer från reseanrder som har besökt våra skogar, skärgårdar, fjäll- och jordbruksmarker. Ställigt fulla nationalparker utgör emellertid mindre än 2 procent av den ytan, vilket innebär att en stor del av dagens naturturism sker i det jord- och skogsbrukslandskap som förvaltas av privata markägare. Att svensk landsbygd har sådan attraktionskraft är verkligen positivt!

Nyckeln till en hållbar och framgångsrik naturturism ligger därför i ett bra samarbetsklimat mellan markägare och turistföretag. Då kan turism på annans mark bli ännu en gren i landsbyggsföretagandet, som bidrar till välbildnad och tillväxt utanför våra städer. Men om det ska bli verklighet är det nödvändigt med dialog, överenskommelser och tankar om hur naturturismens inlärer och kostnader i form av slitage, nedskräpning och störningar hanteras.

Så är det inte alltid. Genom åren har vi

Vad/|var | Ämnet

7. Citat Sueca Hd regular 15 punkter på 17 punkters kugel centrerat.

1. Nots ut 3000 tdn inklusive ingressen. Non expet maxinjores sit quibus ibusapi tivet ni, int eum arm quibus.
1. Nots Nobita acernum lam sinus volorio. Mohoren. lat tuit ratures tincur, cis pa dolort conset te alant adis aut beart. SvD.se/debatt

Vad/|var | Ämnet

4. Rubrik 18 p på två fina rader ruggrikt

1. Nots ut 3000 tdn inklusive ingressen. Non expet maxinjores sit quibus ibusapi tivet ni, int eum arm quibus.
1. Nots Nobita acernum lam sinus volorio. Mohoren. lat tuit ratures tincur, cis pa dolort conset te alant adis aut beart. SvD.se/debatt

Nyckeln till en hållbar och framgångsrik naturturism ligger i ett bra samarbetsklimat mellan markägare och turistföretag. Då kan turism på annans mark bli ännu en gren i landsbyggsföretagandet, som bidrar till välbildnad och tillväxt utanför våra städer, skriver arteklförutarna. Foto: Henrik Holmberg TT

Läs mer på SvD.se

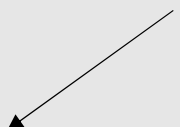
29 juli: Landsbygden blir inte våra statens ansvar. Det skriver centerpartisterna Lars Vikinge och Göran Gunnarsson. SvD.se/debatt

seras för att marknadsföra svensk natur med hjälp av allemansrätten.

Här finns utrymme för förbättring. Lantbrukarnas riksförbund, Ekoturismförbundet, Sveriges Jordägareförbund och Visit Dalarna ska därför under den närmaste tiden arbeta fram en gemensam vision, visa upp god praxis och utforma moderna lösningar mellan landsbygdens gröna närtigar. Det handlar om att tillsammans främja dialogen mellan landsbygdens olika aktörer och med hjälp av en handledning utveckla avtal och överenskommelser för turism på annans mark. I vissa fall är vägen framåt affärsöverenskommelser och regelrätta avtenden. I andra fall handlar det främst om att besökarnas konsumtion kommer bygden till del i form av logi, guidad verksamhet, lokala måltider, transporter och inköp i gårdsbutiker. Men vi behöver också diskutera våra vedra frågor om hur naturturism kan utvecklas på marker med pågående markanvändning som jord- och skogbruk.

Vi menar att en växande naturturism erbjuder spännande framtidsmöjligheter för svensk landsbygd. Det handlar om lokala jobb, regional tillväxt och exportintäkter för hela Sverige. Allt tyder också på att naturturismen kommer fortsätta att växa. För att det ska bli verklighet och så bra som möjligt, måste vi vara överens om hur det ska ske. Utgångspunkten är principer om ordning och reda och att naturturismens för- och nackdelar förhålls rättvist bland alla berörda. En sådan

- Palle Borgström, förbundsordförande LRF
- Annika Fredriksson, ordförande Naturturismföretagen
- Gunnar Palme, ordförande Sveriges Jordägareförbund
- Lotta Magnusson, Visit Dalarna

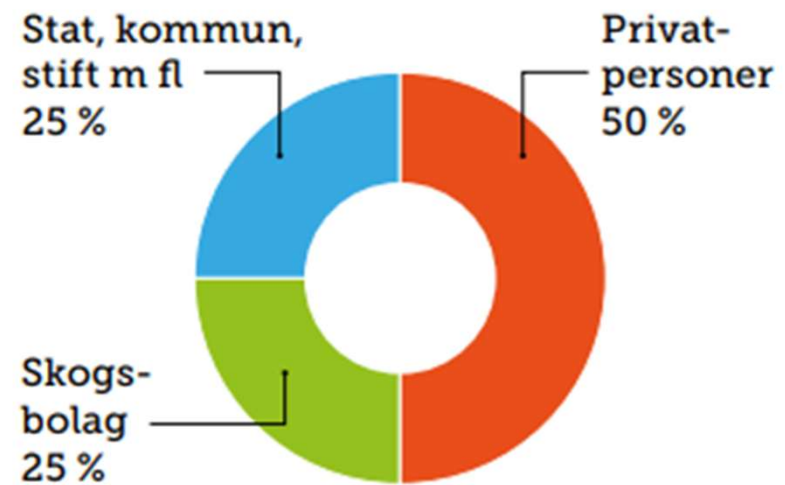

Faktainsamling

- 7 runda-bordssamtal fr. Skellefteå
Ängelholm
- Intervju LRFs 17 regioner
Intern undersökning Naturturismföretagen
Intern undersökning Jordägareförbundet
- Webbenkät 50 turistföretag
- Webbenkät 100 markägare
- Studiebesök DANO, Sjösystäm Dalsland,
Urnatur Ödeshög, Äggaboden Blekinge

ÄGANDE AV SKOG

GRUNDER
FÖR FÖRETAGANDE

- 1
affärsidé
▼
- 2
utrustning
▼
- 3
lokal

EXEMPEL PÅ OLIKA
ÖVERENSKOMMELSER:

- ▶ Tillgång till iordninggjorda lägerplatser för flotte och kanot
- ▶ Led med markförstärkningar för mountainbike eller hästar
- ▶ Slitage-ersättning för nyttjande av privat grusväg och parkering vid guidning av grupper
- ▶ Byggande av kojor och gömslen.

Innehåll

Förord	3
Bakgrund	4
Varför en handledning om Turism på annans mark?	6
Samråd och planering, steg för steg	10
Experter delar med sig	18
Bildande av led	19
<i>Intervju med Nils Hallberg, Naturvårdsverket</i>	
Skoter, utmaningar och affärsmöjligheter i Funäsdalen	22
<i>Sven Erik Hammar, styrelseledamot Funäsdalen Skoterled AB</i>	
Cykling och markanvändning	24
<i>Katarina Rönnbäcka Nybäck, Bike in Bergslagen</i>	
Hästens påverkan på skog och mark	28
<i>Maria Stensdotter, häst- och ekoturismexpert, Järpen</i>	
Paddling	30
<i>Intervju med Juergen Parth, DANO Dalsland</i>	
Användning av enskild väg för turism	33
<i>Riksförbundet enskilda vägar</i>	
Kriterier för hållbar turism	34
Konsekvensanalys av turismprojekt	38
Avtalstexter	40
Litteratur och länkar	51

.....
Finansiärer
Jordbruksverket, Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling, Tillväxtverket och Region Dalarna.

Samarbetsorganisationer
Visit Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund,
Sveriges Jordägareförbund och Naturturismföretagen.

Förordet

”Turismen i Sverige växer. Inte minst växer naturturismen och det är glädjande att den svenska skogen, vattendragen, fjällen och jordbrukslandskapet har sådan nationell och internationell attraktionskraft. Men det går inte att låta turismen växa okontrollerat. Där det skett utarmas både naturen och de värden som lockar turisterna.

Redan nu finns områden där okontrollerad turism slitit ner naturen vilket förskräcker så väl markägare, lokalbefolkning som turisterna. Det kallas numer överturism eller hyperturism.

Den typen av ”slit och släng turism” vill vi motverka. Vi vill **utveckla hållbar turism** som gynnar lokalbefolkning, natur, kultur och företagande baserat på markägande.

För att uppnå hållbarhet behövs **kontinuerlig dialog mellan turistföretag och de som äger marken. En dialog om vad naturen, kulturen och lokalsamhället tål.** Dessutom behövs metoder och regler för att minska störningar och utarmning av marker.

Fruktbar företagsamhet med lokal förankring

Turism på annans mark är en rådgivande handledning som ska hjälpa markägande företag och turistföretagare till överenskommelser som bägge parter tjänar på. Det innebär råd kring förhandlingar, turistplanering och avtal. Målet är att skapa sysselsättning och samarbete mellan besöksnärsföretag och markägare. För att underlätta detta föreslås fem typer av juridiska avtal.

Den research som gjorts utgår från situation år 2020. Information har inhämtats genom enkätundersökning där turistföretagare och markägare tillfrågats om synen på turism på annans mark. Enkäterna besvarades av cirka 50 turistföretag och drygt 100 markägare. Därutöver har vi besökt sju orter i Sverige och arrangerat rundabords-samtal med turistföretagare och markägare. Tjänstemän på kommuner, regioner och länsstyrelser har också deltagit. Totalt har ett hundratal personer deltagit på rundabords-samtal. Samma typ av frågeställningar har använts vid rundabords-samtalen som i enkäterna. I samband med tre av dessa möten har projektledarna också gjort studiebesök; vid DANO:s sjösystem i Dalsland där lägerplatser besiktigats, i Ödeshög där Urnatur arbetar med ekoturism, samt på gårdsbutiken och restaurang Äggaboden utanför Ronneby. LRF, Naturturistföretagen och Sveriges Jordägareförbund har också genomfört interna intervjuundersökningar. Denna text har remitterats till respektive organisation för synpunkter. Relevant litteratur har studerats, se litteraturförteckningen.

Projektet har inte haft till syfte att se över hur allemansrätten förhåller sig till markägande. Det är dock viktigt att nämna att det rörliga friluftslivet och icke organiserad turism påtagligt påverkar markerna allt mer. Markägare, det offentliga och turistföretagare vid rundabords-samtal och enkätundersökningar vill ha kraftfullare informationsinsatser om allemansrättens friheter och begränsningar. Skolan, allmänheten, det offentliga och näringslivet behöver upplysas.

Det finns extramaterial från rundabords-samtal och enkätundersökningar som kan komma att sammanfattas i andra sammanhang. Synpunkter och fakta från research

har använts för att tolka nuläget. Det finns en stor enighet inom naturturismen och bland markägarföretag att överenskommelser behövs och att markägarna ska involveras innan turistföretaget påbörjar en satsning på annan mark än sin egen.

Projektets inriktning är turistföretag och privata markägare. Statliga och kommunala marker samt offentliga aktörer ingår inte. Naturskyddade områden och statens mark ovan odlingsgräns ingår inte heller. Samtidigt har intresset från det allmänna varit stort. Inte minst då det allmänna driver stora ledprojekt. Mycket av handledningen kan förstås användas även av dem.

Turism på annans mark har valt att ta med externa artiklar om ledutveckling, cykling, skoter, paddling, användning av väg och ridning. Dessa aktiviteter är särskilt intressanta då de expanderar och befinner sig i gränslandet mellan kommersiell turism och allemansrätten.

ANGÅENDE ALLEMANSRÄTTEN

I den här handledningen rekommenderar vi turistföretag att alltid göra överenskommelser med markägarna och att inte hänvisa till allemansrätten när man vill bedriva kommersiell turism på annans mark.

MERVÄRDE TURISM

Oavsett om man som markägare själv satsar på hållbar turism eller någon annan gör det gynnas ofta både bygden och kommunen:

- ▶ Bättre underlag för infrastruktur som vägar, fiber- och elnät
- ▶ Bidrag till serviceunderlag för skola, sjukvård och annan samhällsservice
- ▶ Sätter bygden på kartan och höjer ofta värdet på fastigheterna
- ▶ Mera ordning och reda i naturen

Varför en handledning om Turism på annans mark?

Naturturism är en kommersiell verksamhet där en kund betalar en arrangör eller ett företag för en tjänst, exempelvis guidning eller stuguthyrning.

Många naturturistföretag äger inte egen mark. Då måste deras verksamhet istället ske på mark som någon annan äger.

Markägaren å sin sida är också företagare som bedriver jord- och skogsbruk i syfte att förverkliga sin affärsidé.

Om turistföretagare vill förverkliga sin turism på ett hållbart sätt **ska de teckna överenskommelser** med berörda markägare.

Valet av turistaktivitet exempelvis flottfärd, cykling eller ridning påverkar överenskommelser och avtal. Liksom markernas beskaffenhet, besöksryck, lagar och lokalsamhället.

Intervju Nils Hallberg Naturvårdsverket

Fråga: Vad är viktigast att tänka på om jag vill anlägga en led på mark som någon annan äger?

Svar: Att anlägga leder ingår inte i allemansrätten. Man behöver därför markägarens tillstånd.

Fråga: Vad gör jag om markägaren säger nej till att ha en led på sin mark?

Svar: Ett nej är ett nej och det får man acceptera. Det går aldrig att tvinga fram en led. Men man kan ju alltid fråga markägaren en gång till.

Turism på annans mark

Avtal – trygghet för båda parter

Här följer avtal för vanligt förekommande verksamheter såsom; leder, lägerplatser, snöskoter samt olika turismaktiviteter. Därutöver bifogas avtal för vägslitage och anpassad skogsskötsel.

Skriftliga avtal är starkt att rekommendera eftersom de tydliggör för bägge parter vad som gäller. De blir en stadig grund som bägge parter kan basera sin planering på. Avtalen är framtagna av jurist/expert med mångårig erfarenhet av avtalsskrivande och arrenderådgivning. Riksförbundet Enskilda Vägar har därutöver gett input till vägavtalet.

Det går att skriva på fritextraderna i avtalen.

Dessa avtal är framtagna:

- ❖ Led för vandring/cykling/ridning
- ❖ Lägerplatser
- ❖ Snöskoterled / friåkningsområden
- ❖ Olika turismaktiviteter
- ❖ Vägslitage
- ❖ Anpassad skogsskötsel

Avtal om nyttjande av mark för led

Markägare: .....

Adress: .....

Nyttjanderättshavare: .....

Adress: .....

1. Syfte med upplåtelsen

Markägaren till fastigheten ..... i ..... kommun upplåter till nyttjanderättshavaren att nyttja ett område som led enligt nedan på de vägar, stigar och områden som markerats på bifogad karta. Därutöver medges nyttjanderättshavaren rätt att komplettera leden enligt vad som beskrivs nedan. Befintliga och anlagda leder som ingår i upplåtelsen ska inritas på kartan vilken bilägges avtalet som Bilaga 1.

Leden ska användas för följande ändamål:

- vandringsled cykelled MTB led ridled
 annan användning:

.....
.....

Beskrivning av leden och avsedd användning:

.....
.....
.....
.....
.....

2. Avtalstid och uppsägning

Detta avtal gäller för en tid av ..... från och med ..... / ..... 20..... och förlängs automatiskt med 1 år i taget under förutsättning att skriftlig uppsägning inte sker senast 8 månader före avtalstidens utgång.

3. Ersättning

För rätten att enligt ovan nyttja fastigheten gäller följande ifråga om ersättning:

- Ersättning för upplåtelsen utgår ej.
 Ersättning erläggs med ..... kr/år som ska erläggas utan anfordran till av markägaren anvisat konto. Ersättningen betalas årligen senast den ..... Om nyttjanderätten beläggs med moms eller annan skatt tillkommer denna utöver den ovan angivna summan. Vid dröjsmål med betalningen utgår ränta enligt räntelagen.

4. Löpande skötsel och underhåll

Besiktning ska ske vid verksamhetens början och slut samt under pågående verksamhet om någon part påkallar det. Nyttjanderättshavaren ansvarar för att hålla leden i gott skick. Det gäller även anläggningar såsom broar och spänger. Nyttjanderättshavaren ansvarar för städning av det upplåtta området och övrigt utnyttjad mark samt, i samråd med markägaren, för skötsel och underhåll av området enligt följande:

.....
.....
.....
.....
.....

5. Nyttjande

Nyttjanderättshavaren får ej förändra ledens beskaffenhet om det ej avtalats i detta avtal eller enligt annan skriftlig överenskommelse. Leden får hållas fri från ris och grenar samt vindfällen som fallit över den, dock får inte träd grövre än 5 cm i roten fällas, inte heller får träd spikas i eller skadas på annat sätt utan markägarens medgivande i varje fall. Nyttjanderättshavaren har ansvar för att i rimlig omfattning förhindra annan användning än den avsedda, exempelvis MTB på vandringsled, eller häst på cykelled. Vid dränering eller markförstärkning ska nyttjanderättshavaren samråda med markägaren före åtgärd. Nyttjanderättshavaren svarar för kostnaderna för eventuella åtgärder.

Utöver ovanstående är parterna överens om följande:

.....
.....
.....
.....
.....

Bilar, parkering

- Slitage samfällda vägar
- Olämplig eller otillåten parkering

Väg

- Fråga: När kan en markägare ensam ge turistföretag tillträde till att varaktigt använda en väg?
- Svar: Endast om hon/han är ensam ägare till vägen. Annars är det vägförening/väghållare som ansvarar för vägens skötsel mm.

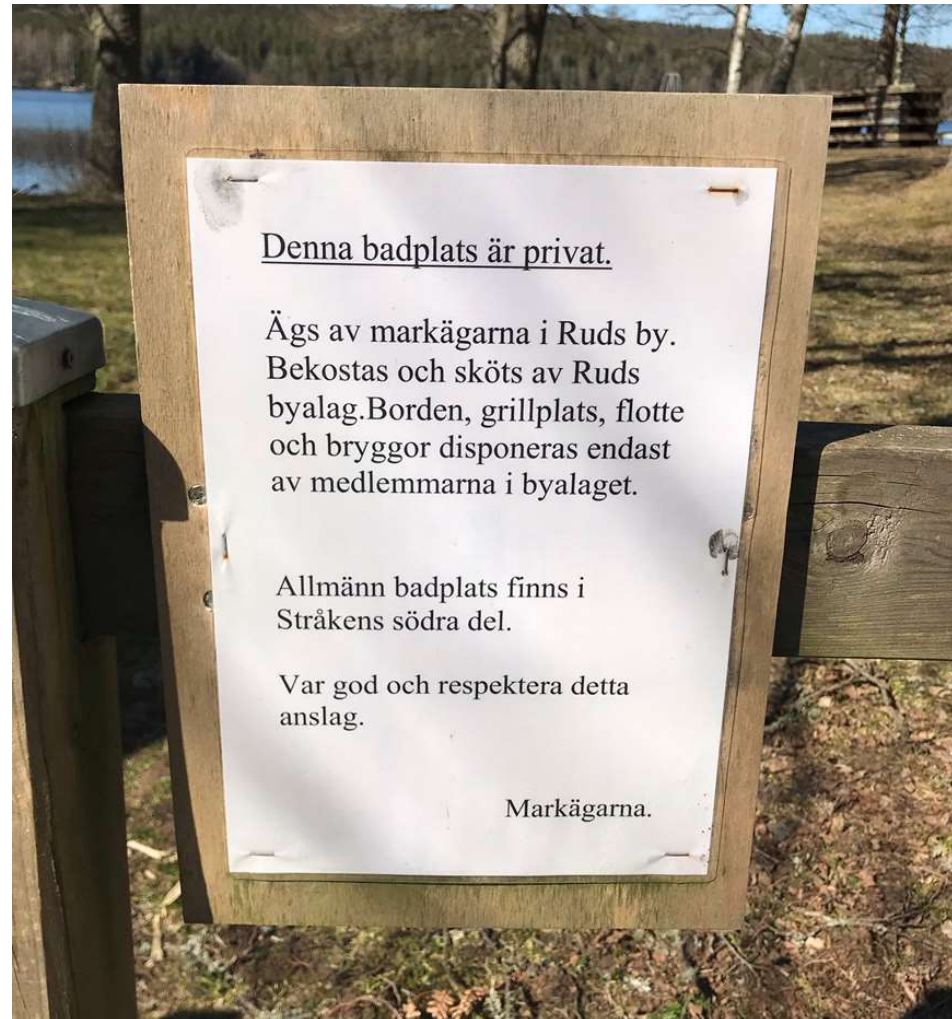

Skyltar

Inga privata skyltar för att stänga ute allmänheten.

Det finns undantag.

Vem tar bort skylten?

***Lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om
gaturenhållning och skyltning***

***5 § Skyltar varigenom allmänheten avvisas från ett visst område,
som är av betydelse för friluftslivet, får inte finnas uppsatta
utan tillstånd av kommunal myndighet.***

***Tillstånd behövs dock inte om det är uppenbart att allmänheten
inte får färdas fritt inom området eller att skylten är behörig
av något annat skäl.***

Allemanssvett

- Ej motoriserad allemansrätt
- Missuppfattning: kommersiell verksamhet ingår ej
- Motioner: bärplockarläger, rätten att elda på annans mark
- Lösa hundar i beteshagar
- Vems ansvar om någon skadar sig efter att ha gått in i hage och klappat hästar?
- Fulla soptunnor? Nedskräpning.
- Friluftsliv en ynnest. Värna om rättigheten.

underton över huvud taget. Bara ett stort och hjärtligt tack!
Och glad sommar!

PS. Ibland är vi onyanserade och då ska vi nyansera. I ett tidigare nummer av Land skrev vi om den så viktiga allemansrätten och då var vi slarviga gällande om man kan plocka nötter eller ollon i skog och mark och om man kan bada vid en privat brygga. Kolla alltid med markägaren först så klart! Med rättigheter kommer alltid skyldigheter – det kan inte nog påpekas, så därför gör vi det! Dessutom får du inte köra snöskoter på annans mark om du riskerar att vålla skada, och den risken är tämligen stor. Så gör inte det.

PS 2. Vi gjorde fel när det gällde Karl-Töväsens fåbod i nummer 26. Fel landskap, gamla uppgifter och därtill felstavningar här och var. Så ska det inte vara. När vi gör fel så vill vi göra rätt och därför kommer en ny artikel om Karl-Töväsens fåbod redan i detta nummer – håll till godo!

PS 3. Om du är ute på vägarna i sommar så har Eldrimner en bra vägvisare i form av en app som leder dig till rätt ställe i rätt landskap. Du hittar den på www.eldrimner.com. ■

Joel Linderoth
Chefredaktör, Land
joel.linderoth@land.se

Utbilda/upplysa

- Guida medlemmar
- Sprida kunskap
- Dokumentera & exemplifiera
- Påpeka när det blir fel, se bild Land
- ANSVAR – RESPEKT - DIALOG

Angelica Billevik

Jurist & Näringspolitisk expert

010-184 41 49

angelica.billevik@lrf.se

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

Tillsammans får vi
landet att växa!